

İstanbul'un Bütçesini Yurttaş Katılımına Açmak

"Katılımcı bütçe" İstanbul ölçeğinde ilk kez hayata geçiriliyor. Bu uygulama yerel yönetimlerin bütçelerini doğrudan yurttaş katılımı, sivil toplum ve mahalli örgütlerin temsiliyle biçimlendirmesini sağlayarak demokratik bir kent hayatını kurmanın ve yerel demokrasiyi güçlendirmenin en önemli araçlarından biri olarak öne çıkıyor.

İstanbul Kent Konseyi Katılımcı Bütçe Çalışma Grubu

Haziran 2019 sonrası İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yeni belediyeçilik anlayışında demokratik bir kent hayatının kurulması için katılımçılık önemli bir yer tutuyor. Geniş toplantılar, fikir toplama aşamalarıyla hazırlanan 2020-2024 İBB Stratejik Planı'nın yanı sıra, mekânsal planlama çalışmalarında katılımcı yöntemlerin kullanılması gibi yaygınlaştırılmaya çalışılan uygulamaların ardından İBB yönetimi katılımcı bütçeyi hayata geçirme niyetini ortaya koydu.

2022 yılı bütçesini hazırlamak üzere bu niyetin kesinlik kazanması ve katılımcı bütçe (KB) uygulamasının başlatılacağına açıklanması ile birlikte İstanbul Kent Konseyi (İKK) tarafından hızlı bir şekilde Katılımcı Bütçe (KB) Çalışma Grubu oluşturuldu ve İstanbul'a uygun bir KB uygulaması geliştirebilmek için yoğun bir çalışma başlatıldı. Sivil toplum

temsilcileri, İPA uzmanları ve İBB temsilcilerinden oluşan KB Çalışma Grubu, Türkiye ve dünya kentlerinin farklı nitelik ve ölçeklerdeki örneklerini inceledi ve bu deneyimleri bizzat yaşamış uzmanlarla görüşmeler yaptı. Belediyenin seçilmiş yöneticileri ve ilgili bürokratlarıyla uzun toplantılarda

düzenlendi. Zaman baskısı, mevzuat sınırlamaları, kurumsal kültür, politik öncelikler, yapısal sınırlayıcılar, dış faktörler gibi etkenlerin şekillendirdiği bir zeminde, ideal ile uygulanabilir olanlar arasında bir denge arayarak, geliştirilmeye açık, nitelikli bir katılım mecrasının oluşabilmesi için özenli bir şekilde katkıda bulunmaya çalışıldı.

Bir şehrin çoklu aklının kararlara yansımaları kolaylaştıracak bir demokratik platform olarak hayatımıza giren kent konseyleri gibi, KB de benzer şekilde yurttaşların kentin yönetimine doğrudan katılımını kolaylaştıracak yenilikçi uygulamalardan biri olarak ortaya çıkıyor. Ancak karar verenler ve kararların etkilediği yurttaşlar arasındaki makasın sürekli açıldığını söylemek de mümkün. Üstüne İstanbul gibi devasa kentlerde katılım önündeki oldukça pratik engelleri de kattığımızda, var olan demokratik platform ve uygula-

maların gerçekten anlamlı olabilme-leri, yani yurttaşların katılım alanını genişletebilmeleri, seçilmişlerin siyasi iradelerini bu yönde ortaya koymasına, kurumsal aktörlerin akılcı çözümler önerebilmesine, sivil toplumun ısrarlı takip ve denetim mekanizmaları geliştirmelerine bağlı. KB de bu imkân ve riskler çerçevesinde İstanbulluların hayatına hızlı bir giriş yaptı.

İyi planlanmış, hakkıyla uygulanmış, etkin izleme ve değerlendirme aşamalarından geçen katılımcı bütçe uygulamalarının yerel demokrasiyi güçlendirme potansiyeli çok yüksek.

Katılımcı bütçe dediğimizde tam olarak ne kastediyoruz? Dünyanın farklı kentlerinde 30 yıldan uzun bir süredir çok farklı şekillerde uygulanan bir yerel politika aracından bahsediyoruz. İlk olarak Brezilya'nın Porto Alegre kentinde temelleri atılan uygulama bugün farklı biçimlerde Paris'ten Seul'a, New York'tan Lizbon'a dünyada yüzlerce şehirde yurttaş katılımını kolaylaştırmak için kullanılıyor.

Özetle KB'yi, yerel yönetimlerin bütçelerinin değişen oranlarda, vatandaşların belli (konut, park, ulaşım gibi) tematik öncelikler ve/veya farklı mekânsal/mahalli odaklar ile, doğrudan yurttaş katılımı veya sivil toplum ve mahalli örgütlerin temsiliyle, açık yaygın katılım hedefleyerek veya dezavantajlı grupları da içerecek şekilde odak grup mekanizmalarını kullanarak, yurttaşların tavsiye niteliğinde veya bağlayıcı kararlar alması sonucunda, yerel yönetimlerin enformel mekanizmaları devreye sokarak veya ulusal bir mevzuat çerçevesinde, katılımcı süreçlerle belirlenmesi olarak tarif edebiliriz.

Uygulamadaki muazzam çeşitliliği bir kenara bıraktığımızda KB'nin iç içe geçmiş iki önemli boyutu öne çıkıyor: katılım ve bütçe. KB uygulamaları bütçeyi kullanarak yurttaş katılımını, dolayısıyla demokratik yönetimi amaçlarken katılım yoluyla da bütçenin, yani

kamu kaynaklarının, şeffaf, etkin, adil bir şekilde kullanılmasını hedefliyor. Katılımcı uygulama ve süreçlerinin çoğu zaman toplumdaki eşitsiz iktidar ilişkilerini radikal bir şekilde sarsmadan, bir iletişim faaliyeti sınırları içinde ve hatta manipülatif bir şekilde gerçekleştiğine tanık oluyoruz. Bunun değişebilmesi, gerçekten anlamlı bir katılım alanının açılabilmesi yurttaşların yeterli bilgiye ulaşabiliyor, kentsel hizmetler konusunda geri bildirim verebiliyor, ancak daha da önemlisi hayatlarına doğrudan etkisi olan kararlara katılabiliyor olmasına bağlı. Bütçe ile alakalı kararlar da aslında yerel yönetimlerin en önemli karar alanına işaret ediyor. Dolayısıyla iyi planlanmış, hakkıyla uygulanmış, etkin izleme ve değerlendirme aşamalarından geçen KB uygulamalarının yerel demokrasiyi güçlendirme potansiyeli çok yüksek.

Bu deneyimin İstanbul özelinde gerçekleşiyor olmasının ise anlamı başka. Dünyanın en büyük kentlerinden ve belediye bütçelerinden birinde KB uygulamasını hayata geçirmek, beklentiyi yükseltecek, kaçınılmaz olarak dikkatleri üstüne çekecektir. Ayrıca "katılımcı yönetim" iddiasını "katılımcı bütçe" ile taçlandırıyor olmak da yükselen beklentiye paralel bir şekilde büyük bir sorumluluğu da belediyenin üstüne bırakmaktadır.

Çok hızlı gerçekleşen ilk KB çağrısına İstanbullular tarafından 4.873 proje başvurusu yapıldı. Başvuruların ön ve teknik değerlendirmelerden geçirilmesi ve benzerlerinin gruplanmasının ardından seçilen projeler halk oylamasına sunuldu. Oylamaya sunulacak başvuruları belirlerken İBB'nin yatırım programında ve stratejik planında yer almayan projelerin ön plana çıkarılması özellikle üzerinde durulan kriter oldu. Böylelikle KB için ayrılan payın tümüyle sivil projeler için kullanılması temin edildi. KB'nin sadece belediye politikalarını tartışmaya yönelik bir uygulama olmayıp aynı zamanda kurumun işleyişi hakkında öğretici bir süreç de olduğu düşüncesiyle şeffaflık, etkili ve açıklayıcı geri bildirim üzerinde titizlikle duruldu.

Başta pandemi olmak üzere çeşitli nedenlerden ötürü bu yıl 2022 yılına dönük KB çalışmaları geç başladı. Keza İstanbulluların proje önermeleri için

ayrılan süre kısa tutulmak zorunda kaldı. Dijital arayüzdeki başvuru ve oylamalara eşlik edecek fiziksel karşılaşmalar, toplantılar, yaratıcı fikirlerin araştırıldığı etkinlikler bir sonraki KB dönemine ertelendi. Zaman kısıtının yarattığı eksikliklerin farkında olarak, İBB ve İKK yönetimleri bir sonraki KB dönemi için çalışmaları senenin ilk aylarından başlatmak konusunda mutabık kaldı.

Katılımcı bütçenin sadece belediye politikalarını tartışmaya yönelik bir uygulama olmayıp aynı zamanda kurumun işleyişi hakkında öğretici bir süreç de olduğu düşüncesiyle şeffaflık, etkili ve açıklayıcı geri bildirim üzerinde titizlikle duruldu.

KB ile birlikte İBB, kentsel politikaları tartışmaya yönelik önemli bir aracı hayata geçirirken etkin bir katılım alanı olan ve yine yeni İBB dönemi ile birlikte ilk kez kurulan İstanbul Kent Konseyi'ni de etkin biçimde harekete geçirip desteklemiş oldu. KB hazırlık çalışmalarını çatısı altında başlatan, bilgilendirme, değerlendirme aşamalarında etkin bir paydaş olan ve izleme aşamasında da kendisine düşen rolü sürdüreceği olan İstanbul Kent Konseyi bu sayede Türkiye'deki kent konseyi deneyimleri içinde özgün bir vakayı ortaya koydu. Temennimiz kente dair her tür konuyu İstanbul Kent Konseyi'nde tartışmaya açarak İstanbul ölçeğindeki ilk KB uygulamasında birlikte elde edilmiş olan iyi sonuçları tekrarlamaktır.